

musical-linguistic organization and compositional integrity. A compulsory component of the training technique is the use of musical-syntactic and musical-compositional analysis. Methods of analytical mapping of topotectonics and hronotectonics of the form (structures of temporhythm, tonality modulation, thematic structure) are offered. Practical actions of the student are organized with the help of different training techniques, such as: vocal intonation of the intonational form elements; graphical expression of musical-syntactic structure; acoustic reincarnation of musical text; dissymmetrization of identical elements of sound form; scanning sounding of elements of topotectonics (musical texture); reduction by the G. Schenker's method and the reproduction of the architectural structure; temporhythm planning; explication of composer's logic and dramatic sense of the composition. The ultimate goal of the student-interpreter is creation of personal artistic concept. This one may have not only the quality of the organic integrity of form and artistic meaning, but also must be included in the "concept-sphere of culture" (by the words of Yu. Lotman). The higher layer of the holistic image of the work is due to its multidimensional involvement in the functioning of more large-scale systems, which are artistic language, style, genre, poetic system, national mentality, spiritual culture.

Key words: musical composition, integrity, representation, interpretation, future music teacher.

УДК 378:[[373.5.011.3-051:[811+821].161.2]]:07(045)

Марина Ячменик

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-3547-046X

DOI 10.24139/2312-5993/2018.05/281-293

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ МЕДІАОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: РОЗРОБКА МОДЕЛІ ТА ЇЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА

У статті здійснено теоретичний аналіз розробленої автором моделі підготовки майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, висвітлено підходи до створення моделі, окреслено етапи, принципи та компоненти моделі. Автор надає детальну характеристику ключових компонентів моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності: цільового, праксеологічного, результативного структурних блоків; коротко зазначає результати експериментальної перевірки.

Ключові слова: медіаосвіта, засоби медіаосвіти, професійна діяльність, майбутній учитель української мови і літератури, модель, підходи, принципи, етапи формування готовності, експериментальна перевірка.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток мас-медійних засобів потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого й безпечного користування засобами медіа в суспільстві. Завдання користуватися і створювати газетні жанри натепер є обов'язковими для навчальної програми з української мови. Як показує аналіз опрацьованих матеріалів (Глазова), у 5–8 класах учні працюють над замітками різних видів (замітка,

репортаж, інтерв'ю), у 10-му – над статтею в газету на морально-етичну тему, в 11-му класі передбачено написання есе, що стимулює учнів грамотно формувати власні думки, відточувати стиль письма, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, структурувати інформацію. Шкільні вимоги обумовлюють і вимоги до підготовки майбутнього вчителя-словесника, який повинен володіти культурою роботи з публіцистичним текстом, зокрема володіє аналітико-інтерпретаційними, текстовими, жанровими, мовно-комунікативними, редакторськими вміннями.

Разом із тим констатувальний експеримент, у якому брали участь студенти СумДПУ імені А. С. Макаренка, ГНПУ імені Олександра Довженка, ПНУ імені В. Стефаника, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», ЛДПУ, Університету сучасних знань (усього – 18 викладачів, 264 студентів – майбутніх учителів-словесників), засвідчив: аналіз змісту навчальних програм, педагогічної практики, вивчення продуктів науково-дослідницької діяльності студентів-філологів у медіагуртках і проблемних групах не повною мірою задовольняє потреби майбутніх учителів до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. У бакалаврів-філологів четвертого курсу загалом низький рівень мотиваційно-ціннісного, пізнавально-когнітивного, операційно-дієвого компонентів готовності; вони не вміють обґрунтовувати власну думку за допомогою доказів, не здатні до критичного аналізу, обґрунтованої інтерпретації медіатексту. Лише за допомогою викладача студенти знаходять, відбирають і систематизують медіаінформацію, не вміють аналізувати стан проблеми дослідження в теорії та на практиці.

Виявлений стан підтверджує необхідність розробки моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності, що дасть змогу описати важливі теоретичні питання досліджуваної проблеми.

Аналіз актуальних досліджень. На актуальності проблеми формування інформаційної компетентності особистості наголошується в Концепції нової української школи (Концепція, 2016), Концепції упровадження медіаосвіти в Україні (Концепція, 2016). Аналіз дисертаційних досліджень указує на те, що предметом останніх наукових розвідок автори обрали педагогічні умови й технологію формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами медіаосвіти (Іць, 2014), формування готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів (Кравчишина, 2018). Проте підготовка майбутніх учителів української мови та літератури до використання засобів медіаосвіти, як показує аналіз (Семенов, 2018; Симоненко, 2006) розкрита в наукових дослідженнях недостатньою мірою.

Мета статті – у межах наукової розвідки здійснити опис розробки моделі підготовки майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності та її експериментальну перевірку.

Для досягнення мети використано комплекс **методів дослідження: теоретичні:** аналіз, синтез, систематизація, що дало змогу сформулювати вихідні положення дослідження, з'ясувати стан розробленості означеної проблеми, метод моделювання – для розроблення й обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності. **Емпіричні методи:** анкетування, узагальнення педагогічного досвіду, аналіз програм, підручників для вищої і загальноосвітньої школи, результатів навчальної, практичної, наукової роботи студентів для вивчення сучасного стану сформованості готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. На виконання мети наукової розвідки обґрунтувати модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності з'ясуємо сутність поняття «модель».

У філософському словнику поняття «модель» визначено як «предметну, знакову або уявну систему, що відтворює, імітує чи відображає принципи внутрішньої організації або функціонування, певні властивості, ознаки й характеристики об'єкта дослідження (оригіналу), безпосереднє вивчення якого неможливе, ускладнене або недоцільне і може замінити цей об'єкт у пізнавальному процесі з метою одержання нових знань про нього» (Философский энциклопедический словарь, 1989, с. 394). У педагогічному словнику модель пояснюємо як цілісну структуру, що відтворює досліджуваний об'єкт, зв'язки елементів та функцій і спрямована на досягнення перспективної мети (Словник-довідник з професійної педагогіки, 2006).

У межах наукової розвідки послуговуємося характеристикою *моделі* як схематично зображеної системи, що відтворює предмет дослідження.

Проектуючи модель, ми спиралися на дослідження таких науковців, як О. Земка (Земка, 2013), О. Циганок (Академічна культура дослідника, 2018), О. Кравчишина (Кравчишина, 2018), С. Іць (Іць, 2014), у яких побудовано моделі підготовки майбутніх фахівців у процесі вивчення лінгвістичних дисциплін, самостійної, науково-дослідної роботи, навчальної й педагогічної практики в умовах вищих педагогічних закладів освіти.

Розробляючи модель підготовки майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти, ми враховували: освітньо-кваліфікаційні характеристики майбутніх учителів-словесників; запит суспільства до якості фахової підготовки; навчальні плани та програми, структуру і зміст формування готовності майбутніх фахівців до використання засобів медіаосвіти у

професійній діяльності; результати педагогічної діагностики сформованості такої готовності. У формуальному експерименті брали участь студенти (167 чол.) ГПНУ імені Олександра Довженка і СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти охоплює цільовий, праксеологічний, операційний та результативний структурні блоки. Зупинимося більш детально на кожному зі структурних блоків:

Цільовий блок моделі відображає соціальне замовлення, мету, завдання підготовки майбутніх учителів української мови і літератури засобами медіаосвіти, що базується на системному, особистісно-діяльнісному, компетентнісному, контекстному, аксіологічному, текстоцентричному підходах і реалізується за певних педагогічних умов, зокрема через надання освітньому процесу медіаосвітньої спрямованості, під час функціонування гуртка «Медіакультура вчителя-словесника», оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом на заняттях курсу «Медіаосвіта» та активне використання засобів медіаосвіти під час педагогічної практики.

Огляд наукових праць із проблем *системного* підходу дав підстави представити підготовку майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти як цілеспрямований процес формування філологічних і педагогічних, медіаосвітніх знань, умінь, здібностей, позитивної мотивації студентів до використання засобів медіаосвіти в педагогічній діяльності, викладати філологічні предмети й виконувати пошуково-дослідну роботу за допомогою засобів медіаосвіти.

Для вибору викладачами серед палітри засобів медіаосвіти, які повною мірою задовольняють пізнавальні, освітні, професійні, духовні потреби майбутніх учителів української мови і літератури, важливо враховувати положення *особистісно-діялісного* підходу. Відповідно до *компетентнісного* підходу нами розглянуто формування аналітико-інтерпретаційних, текстами жанрових, мовно-комунікативних, редакторських умінь у процесі аудиторної (на лекціях, практичних заняттях, у самостійній роботі з мовних, соціально-гуманітарних, педагогічних, методичних курсів, при виконанні дослідницьких завдань) та позааудиторної діяльності (робота в наукових гуртках, науково-дослідній лабораторії; участь у конкурсах тощо).

Контекстний підхід полягає в тому, що форми, методи, засоби діяльності у вищій школі спрямовані на майбутню професійну діяльність і професійний розвиток. Зокрема, на заняттях з методики навчання української мови важливо проектувати конспекти уроків, активно використовуючи матеріали засобів медіаосвіти. Наприклад, на етапі перевірки рівня засвоєних знань учнів можна включити електронні тести, розміщені під QR-кодами; на етапі сприймання і усвідомлення учнями фактичного матеріалу звернутися до мережі Інтернет, зокрема, каналу Youtube, електронних підручників.

Аксіологічний підхід, застосований нами в розробленій моделі, скеровує до визначення цінностей (любов і відданість професії, повага до учнів, творчість, відповідальність, порядність, професіоналізм), які, виконуючи функцію стимулів, створюють умови для реалізації особистості. Наприклад, шкільний брейн-ринг до Дня рідної мови «Відчуй смак рідної мови», аудіо-ролик для шкільного радіо «Мамо моя, рідненька...» До Дня матері.

Для нашого дослідження важливий і текстоцентричний підхід – культура дослідницької роботи з медіатекстом. Результатом роботи зі словом став медіащоденник – усвідомлене фіксування часу безпосереднього контактування із засобами медіаосвіти протягом доби, із подальшим написанням критично осмисленого есе (на основі набутого досвіду). *«Медіащоденник дав мені змогу з'ясувати, скільки часу я витрачаю даремно в соціальних мережах, просто гортаючи сторінки друзів, знайомих, а це ж той час, коли я могла провести його з користю для себе у вигляді хобі, або «живого» спілкування з рідними»* Вікторія, 3 курс. *«Коли я починала вести медіа щоденник, не думала, що кінцеві результати аж так мене вразять! Виявляється, я зовсім не вмію планувати своє дозвілля, а відтак катастрофічно не вистачає часу на прочитання книжки, допомогу батькам і просто прогулянки свіжим повітрям, бо весь вільний від навчання час поглинає світ гаджетів. Зрозуміло, що без них – ніяк, але тепер я знаю, як користуватися ними з користю»* Анастасія, 3 курс.

Принципи підготовки майбутніх учителів української мови і літератури відображають вимоги до змісту й організації навчального процесу, вибору та реалізації методів і засобів навчання, форм організації навчально-пізнавальної діяльності. Основні принципи сформулюємо за П. Гевал (Гевал, 2000):

- принцип наочності – дозволяє використання на заняттях матеріали, для сприйняття яких задіяні всі канали засвоєння інформації (зоровий, слуховий, емоційний) (соціальні реклами, відеопрезентації, аудіопрограми; електронні посібники, ілюстрації);
- принцип доцільності – використання презентацій під час заняття для більш ефективного засвоєння інформації;
- принцип науковості – забезпечує достовірність наукових фактів із опорою на аудіовізуальні засоби медіаосвіти (медіатеки, медіащоденники, електронні сайти, блоги, канали провідних науковців, викладачів, учителів);
- принцип доступності – дозволяє під час заняття виводити на екран супровідні матеріали (тести, завдання підвищеної складності);
- принцип послідовності – передбачає послідовне вивчення матеріалу, його структурування та обґрунтовану послідовність етапів освітнього процесу.

Вищезазначені принципи знайшли своє відображення у процесі формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

Праксеологічний блок моделі включає теоретичну та практичну підготовку майбутніх учителів української мови і літератури у процесі вивчення дисциплін суспільно-гуманітарного, лінгвістичного, методичного циклів, спецкурсів «Медіакультура вчителя-словесника» та «Медіаосвіта» та операційну частину, що охоплює систему форм, методів і засобів організації навчального процесу, які спрямовані на розвиток медіаосвітніх умінь. Процес формування медіаосвітніх умінь у майбутніх учителів української мови і літератури представлено як відповідну систему роботи: роз'яснення студентам сутності засобів медіаосвіти, їх значення у практичній діяльності; демонстрація на прикладах способу виконання аналізу медіатексту; практичне виконання творчих завдань.

Серед методів ми використовували: *проблемно-пошуковий, евристичний, тренінги, дискусії, метод проєктів*. Основними формами навчальної діяльності, які сприяють формуванню готовності майбутніх учителів до використання засобів медіаосвіти, визначено практичну, самостійну та індивідуальну роботу (індивідуальні завдання) під час навчальної діяльності, самоосвіти, практики, конференцій. Серед засобів ми використовували навчальні й методичні посібники на електронних носіях, робочі навчальні програми, тестові завдання, спільну студентсько-викладацьку закладку в соціальній мережі, професійні Інтернет-ресурси, електронну пошту, хмарні технології тощо.

Нами виділено такі етапи формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти: *мотиваційний, пошуково-творчий і праксеологічний*. Прокоментуємо зміст етапів формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти у професійній діяльності.

1 етап (1–2 курси) передбачає залучення студентів до виконання завдань із безпосереднім використанням засобів медіаосвіти; оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом під час вивчення культуромовних дисциплін (Українська мова за професійним спрямуванням, Сучасна українська літературна мова) формування емоційно-особистісної зацікавленості студентів медіадіяльністю, критичного мислення, формування інформаційних, аналітико-інтерпретаційних, текстових-жанрових умінь.

Для визначення можливостей застосування засобів медіаосвіти майбутніми вчителями-словесниками нами було проаналізовано пакети навчально-методичних комплексів у СумДПУ імені А. С. Макаренка, ГНПУ імені О. Довженка, ПНУ імені В. Стефаніка, Університеті сучасних знань, що включають: нормативні документи і матеріали (навчальні плани, де визначено перелік та обсяг навчальних дисциплін, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, терміни навчального процесу).

Установлено, що засоби медіаосвіти під час викладання майбутнім учителям-словесникам враховують викладачі дисциплін суспільно-гуманітарного модуля (зокрема, культурології – для опрацювання сутності понять «інформаційна культура», «медіакультура», «суспільні цінності», що сприяло формуванню критичного мислення, формування вмінь розглядати педагогічні явища діалектично, у взаємозв'язку). Таким чином, вивчення суспільно-гуманітарних дисциплін сприяє оволодінню загальнолюдськими, соціально-моральними й естетичними цінностями, розвиває теоретичні знання та практичні вміння та стає підґрунтям для свідомого детального вивчення основ застосування засобів медіаосвіти в освітньому процесі.

Роль змістового ядра в межах експериментальної роботи відводиться авторському спецкурсу «Медіакультура вчителя-словесника». У ході вивчення вибіркової дисципліни на першому курсі приділялась увага постановці проблемних питань; включенню елементів евристичної бесіди, дискусійних питань, виконанню завдань на перевірку вмінь вибирати, аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати індивідуальної роботи з медіаджерелами, підготовка медіащоденника. Доцільними були такі завдання: засвоїти теоретичні знання з основ медіаосвіти; усвідомити роль засобів медіаосвіти в навчальному середовищі та повсякденному житті; вивчити досвід упровадження медіаосвіти; стимулювати інтерес студентів до подальшого самостійного вивчення основ медіаграмотності. Робота з медіатекстом у наукових гуртках дозволила систематизувати набуті знання, сформувані систему ключових медіапонять.

Формою контролю узагальнення й систематизації набутих знань і вмінь стала підготовка рефератів-оглядів, участь студентів у підготовці університетської газети «Гаудеамус», студентські збірки наукових матеріалів, тез, есе – «Мій університет – моя гордість» (2014, 2015, 2017), «Енергетика Шевченкового слова» (2014), «Не має роду ріднішого, ніж матіночка» (2014), «Красне слово – золотий ключ» (2015), «Українська мова – символ єдності нації» (2015, 2016).

На 2 *етапі* (3 курс) особливу увагу звертали на вміння глибоко пізнати та створити різножанрові медіатексти. Метою даного етапу є забезпечення студентів необхідними знаннями та вміннями ефективного та вмілого використання засобів медіаосвіти, освоєння базових електронних програм для створення презентацій, відеофільмів, ілюстрацій, колажів: Microsoft Power Point, MS Publisher, Windows Movie Maker тощо. Ці та інші важливі питання аналізуються під час лекційних та практичних занять з курсів інформатики, медіаосвіти, інноваційні методи навчання, ділова українська мова, з метою допомогти студентам у подальшій самостійній роботі та майбутньому професійному становленні.

Формування інформаційних, аналітико-інтерпретаційних, текстових жанрових, мовно комунікативних умінь студентів відбувалося на заняттях зі

спецкурсу «Медіаосвіта». Спецкурс «Медіаосвіта» дав можливість зорієнтуватися в методологічних підходах і принципах медіааналізу, вивчити досвід відомих учених у галузі медіа і методики застосування медіа, підготувати медіапроект, відредагувати фаховий текст, вибудувати оптимальні комунікативні стратегії дискусії.

Наприклад, під час вступної лекції «Вступ: предмет, мета і завдання медіаосвіти. Термінологія медіа й медіаосвіти» для кращого розуміння, порівняння основних понять «медіакультура», «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіапедагогіка», «медіапсихологія», «медіадидактика» була розроблена мультимедійна презентація в середовищі Microsoft PowerPoint. Вивченню теми «Історія виникнення медіаосвіти» передував екскурс серед визначень «Медійна освіта», «Педагогічна журналістика», «Медіапедагогіка», «Медіадидактика», «Медіапсихологія».

Для професійного становлення майбутніх учителів-словесників ефективною стала тема «Самоосвіта філолога в системі підготовки до професійної діяльності». Найбільш затребуваним засобом медіаосвіти стала мережа Internet як ефективний засіб самоосвіти. Наприклад: *перегляньте (з подальшим коментуванням або укладенням порівняльних таблиць) один із фільмів за мотивами творів українських письменників на каналі YouTube; укладіть «Топ-5» мультфільмів за мотивами популярних сучасних книг дитячих авторів; власними прикладами доповніть електронну лінгвістичну карту запозичень до української мови; за допомогою самостійного пошуку інформації через мережу Інтернет (першоджерела повідомлення) спростуйте або доведіть один із 20 фактів про українську мову на вибір; напишіть есе за переглянутим вебінаром «7 сучасних цифрових інструментів для вчителів, які варто опанувати вже цього літа».*

З метою набуття навичок готувати повідомлення-фоторепортаж; декодувати медіаповідомлення, створені за допомогою фотографії, дотримуватися правил етичності та естетичності при публікації фотографії виконуємо зі студентами ситуативні завдання: *у формі толерантного діалогу переконайте відомого блогера видалити ваше фото з соціальної мережі, на публікацію якого ви не давали згоду; доберіть фото супровід на одну із актуальних тем. Обґрунтуйте свій вибір; за допомогою родинних фотокарток (презентація, колаж) презентуйте родинне дерево.*

З метою навчитися раціонально та якісно застосовувати засоби медіаосвіти у майбутній професійній діяльності опрацьовуємо матеріали за результатами конференцій, під час опанування теми «Засоби медіаосвіти у професійній діяльності вчителя» (Збірник статей «Практична медіаграмотність», 2018). Зокрема, студенти мали змогу обрати одну з програм на вибір (Е-content-підручників в електронному вигляді, Digital content – інтерактивні цифрові матеріали в електронному вигляді, Learning Management System (LMS) – програми для організації навчального процесу, створення колажів, вико-

ристання QR-кодів), ознайомитися з її можливостями, за можливості створити власний творчий медіа продукт, презентувати його під час практичного заняття та записати відео-лайфхаки використання апробованої програми.

Важливим на цьому етапі є діяльність гуртка «Медіакультура вчителя-словесника». На заняттях майбутнім учителям-словесникам пропонували завдання на розвиток умінь визначати найбільш ефективні методи збору й обробки інформації, оцінювати медіапродукт, створений іншим студентом і створювати власний медіатекст, планували медіосвітню роботу в школі як функціонування кіноклубу. Набуті вміння студенти реалізовували в роботах на конкурс, у виступах на конференціях, публікації тез.

3 етап (4 курс) спрямовували на моделювання авторських уроків із медіакомпонентом. Майбутнім учителям-словесникам під час занять з методики навчання української мови було запропоновано виконати проблемно-пошукові завдання, що передбачали перевірку рівнів сформованості умінь аналізувати, прогнозувати, проектувати, приймати рішення, сприяли розвиткові рефлексії і творчого мислення, опануванню нових знань або освоєнню нових способів дій, дозволяли задавати «контекст» майбутньої професійної діяльності. Наприклад: перегляньте відеофрагменти експрес-уроків із української мови Олександра Авраменка та запропонуйте свій «рецепт» грамотності для старшокласників; на Вашу думку «Есе – це...». Для учнів середньої ланки: перегляньте відеопутівник «Моє місто з пташиного польоту». Напишіть есе «Що я можу зробити корисного для свого міста».

Формування операційно-дієвого компонента готовності забезпечувалося впровадженням технологій *практико зорієнтованого навчання* (ділові та сюжетно рольові ігри, технології ситуативного моделювання, метод проекту та ін.), реалізація яких досягалася у процесі розробки та проведення зі студентами ділової гри «Батьківські збори на тему «Батл: лайк чи мамин поцілунок», «Кібербулінг: мамо, зверни на мене увагу», семінару-тренінгу «Я і Інтернет», «Мій блог» тощо. Результати портфолію практик дозволили оцінити рівень сформованості медіаумінь майбутніх учителів української мови і літератури.

Результативний блок спрямований на перевірку рівнів, вияв недоліків, подальше коригування процесу формування медіаосвітніх умінь у студентів-філологів у ході аудиторних і позааудиторних занять, форм науково-дослідної роботи, у процесі навчальних і педагогічних практик. З цією метою розроблено критеріально-діагностичний супровід формування готовності майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти.

Упродовж зазначеного періоду використовували різні форми перевірки, зокрема усні та письмові відповіді, тести, диференційовані та індивідуально-творчі завдання, модульні контрольні роботи.

У ході формувальної дослідно-експериментальної роботи оцінювали кількісні та якісні показники готовності майбутніх учителів української мови і літератури до застосування засобів медіаосвіти у професійній діяльності за визначеними критеріями (*особистісно-мотиваційна спрямованість студентів на виконання дії використанням засобів медіаосвіти; ступінь самостійного й усвідомленого виконання окремих операцій і дій; якість результатів розумової або практичної дії, а також критерій загального обсягу умінь*) та їх показників. Аналіз одержаних результатів дозволив отримати об'єктивну інформацію для статистичного опрацювання.

Зокрема, студенти ЕГ з високим рівнем (18,8 %) мали яскраво виражену потребу в постійному особистісному та професійному саморозвиткові, вільно оперували поняттєво-термінологічним апаратом медіаосвіти, відзначалися індивідуально-творчим підходом до розгляду медіа проблеми, культурою роботи з медіа текстом, уважно ставилися до різножанрової інформації, уміли читати закодований зміст медіа інформації, створювали власний якісний медіа продукт.

Зросла кількість студентів і на середньому рівні – 64,4 %, переважна кількість показників визначених нами критеріїв була виражена достатньою мірою, наявна повнота виконуваних дій і операцій. Такі студенти характеризувалися більшою потребою у співпраці з педагогом. 16,7 % студентів залишаються на початковому рівні. Однак у цих студентів наявне прагнення оволодіти вміннями користування засобами медіаосвіти у співдії з викладачем. Такі результати доводять ефективність розробленої моделі формування готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, в умовах динамічного розвитку мас-медійних засобів у суспільстві посилюються вимоги до вчителя-словесника, який вільно володіє аналітико-інтерпретаційними, текстовими, жанровими, мовнокомунікативними, редакторськими вміннями. Побудована модель підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до використання засобів медіаосвіти охоплює цільовий, праксеологічний, операційний та результативний структурний блоки.

Мета *цільового* блоку моделі відображає соціальне замовлення, мету, завдання підготовки майбутніх учителів української мови і літератури засобами медіаосвіти, що базується на системному, особистісно-діяльнісному, компетентнісному, контекстному, аксіологічному, текстоцентричному підходах. *Праксеологічний* блок реалізовувався поетапно (протягом 1–4 курсів) з 2013 по 2018 рр. та охоплює різні форми (практична, самостійна, індивідуальна робота під час різних видів діяльності), методи (проблемно-пошуковий, евристичний, тренінги) і засоби (навчальні посібники на електронних носіях, тестові завдання, професійні мережеві ресурси) організації

навчального процесу, які спрямовані на розвиток медіаосвітніх умінь майбутніх учителів-словесників. Зокрема, перший етап передбачав залучення студентів до виконання завдань із безпосереднім використанням засобів медіаосвіти; оволодіння студентами культурою дослідницької роботи з медіатекстом під час вивчення культуромовних дисциплін; на 2 етапі особливу увагу звертали на вміння глибоко пізнати та створити різножанрові медіатексти, оцінювати медіа продукт, створений іншим студентом на заняттях зі спецкурсу «Медіаосвіта» та розвивали вміння планувати медіаосвітню роботу у школі під час діяльності гуртка «Медіакультура вчителя-словесника»; 3 етап спрямовували на моделювання авторських уроків із медіакомпонентом.

Результативний блок спрямовували на перевірку рівнів, вияв недоліків, подальше коригування процесу формування медіаосвітніх умінь у студентів-філологів у ході аудиторних і позааудиторних занять, форм науково-дослідної роботи, у процесі навчальних і педагогічних практик. З цією метою розроблено критеріально-діагностичний супровід формування готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти.

Експериментальну перевірку здійснювали за допомогою статистичних методів обробки результатів дослідження. Результати доводять ефективність розробленої моделі формування готовності майбутніх учителів-словесників до використання засобів медіаосвіти. Більш детально експериментальну перевірку компонентів готовності опишемо в наступних публікаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції*. (2018). Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка (*Academic culture of the researcher in the educational space: a collection of materials of the international scientific and practical conference*. (2018). Sumy: SumSPU named after A. S. Makarenko).
2. Гевал, П. А. (2000). Загальні принципи використання комп'ютера на уроках різних типів. *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 3, 34 (Heval, P. A. (2000). General principles of using computer during different lessons. *Computer at school and family*, 3, 34).
3. Глазова, О. П. *Есе як ефективний вид навчальної роботи*. Режим доступу: <http://glazova.org.ua/content/294#more-294> (Hlazova, O. P. *Essay as an effective form of educational activity*. Retrieved from: <http://glazova.org.ua/content/294#more-294>).
4. *Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи»*. (2018). Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси (*Collection of articles of the Sixth International Scientific and Methodological Conference "Practical media literacy: international experience and ukrainian perspectives"*. (2018). Kyiv: Free Press Center, Academy of Ukrainian Press).
5. Земка, О. І. (2013). *Формування дослідницьких умінь у майбутніх учителів української мови і літератури* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Київ (Zemka, O. I. (2013). *Formation of the research skills of the future teachers of Ukrainian language and literature* (PhD thesis). Kyiv).
6. Іць, С. В. (2014). *Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами медіаосвіти* (дис. ... канд. пед. наук:

13.00.04). Житомир (Its, S. V. (2014). *Pedagogical conditions of forming professional competence of the future foreign languages' teachers by means of media education* (PhD thesis). Zhytomyr).

7. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. Режим доступу: <http://www.ispp.org.ua>. (*Concept of implementation of media education in Ukraine*. Retrieved from: <http://www.ispp.org.ua>).

8. Кравчишина, О. О. (2018). *Формування готовності майбутніх вихователів до використання засобів медіаосвіти у навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів* (дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Старобільськ (Kravchyshyna, O. O. (2018). *Formation of readiness of the future educators to use media education means in the educational process of preschool education institutions* (PhD thesis). Starobilsk).

9. *Нова українська школа: основи Стандарту освіти* (2016). Львів (New Ukrainian School: Fundamentals of the Education Standard (2016). Lviv).

10. *Словник-довідник з професійної педагогіки*. (2006). Одеса (*Reference dictionary on professional pedagogy*. (2006). Odessa).

11. Семенов, О. (2017). Підготовка майбутніх учителів-словесників до позакласної діяльності з патріотичного виховання: лінгвоаксіологічний контекст. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (65), 142–152 (Semenog, O. (2017). Training future language and literature teachers for extracurricular activities devoted to patriotic education: linguistic and axiological aspect. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1 (65), 142–152).

12. Семенов, О. М. (2018). Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до організації дозвільової діяльності старшокласників засобами медіаосвіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (78), 215–226 (Semenog, O. M. (2018). Training of the future Ukrainian language and literature teachers to organization of students' leisure activities using software media. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 4 (78), 215–226).

12. Симоненко, Т. В. (2006). *Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів*. Черкаси. (Symonenko, T. V. (2006). *Theory and practice in developing professional linguistic and communicative competence of language and literature students*. Cherkasy).

13. *Философский энциклопедический словарь*. (1989). Москва: Советская энциклопедия (*Philosophical encyclopedic dictionary*. (1989). Moscow: Soviet encyclopedia).

14. Шуляр, В. І., Огренич, Н. М. (2006). *Учень-читач та вчитель-фасилітатор в умовах 12-річної школи*. Миколаїв (Shuliar, V. I., Ohrenych, N. M. (2006). *Pupil-reader and teacher-facilitator under the conditions of 12-year school*. Mykolaiv).

15. Ячменик, М. М. (2014). *Медіакультура вчителя-словесника. Програма навчального курсу. Філологічний напрям, профіль – українська філологія*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка (Yachmenyk, M. M. (2014). *Media culture of a teacher-translator. Curriculum program. Philological direction, profile – Ukrainian philology*. Sumy: SumSPU named after A. S. Makarenko).

РЕЗЮМЕ

Ячменик Марина. Подготовка будущих учителей-словесников к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности: разработка модели и ее экспериментальная проверка.

В статье осуществлен теоретический анализ разработанной автором модели подготовки будущих учителей украинского языка и литературы к использованию средств медиаобразования в профессиональной деятельности, освещены подходы к созданию модели, определены этапы, принципы и компоненты

моделі. Автор надає детальну характеристику ключових компонентів моделі підготовки майбутніх учителів української мови та літератури до використання засобів медіаосвіти в професійній діяльності: цільового, практичного, результативного структурних блоків; коротко відзначає результати експериментальної перевірки.

Ключевые слова: медіаосвіта, засоби медіаосвіти, професійна діяльність, майбутній учитель української мови та літератури, модель, підходи, принципи, етапи формування готовності, експериментальна перевірка.

SUMMARY

Yachmenyk Maryna. Training of the future language and literature teachers to use media education tools in professional activity: the model design and experimental verification.

Under the conditions of a dynamic development of mass media in society, one can observe the increasing requirements for language and literature teachers, who freely apply the skills of working with journalistic texts, as well as analytical and interpretative, text- and genre-based, linguistic and communicative, editorial skills. Scientific findings confirm the need to design a model of training future teachers of Ukrainian language and literature to use media education tools in their professional activities. It has been found that modeling visualizes the object more clearly, outlines its elements and describes important theoretical issues of the problem under study.

The model of training future teachers of Ukrainian language and literature to use media education tools based on target, praxeology, operation and result blocks has been designed. In particular, the target block is considered in the context of systemic, synergetic, culturological, axiological, personality-oriented, text-centric, activity-, competency- and context-based approaches and visualization, expediency, scientificity, accessibility and consistency principles.

The praxeology block has been constituted using such methods as problem search, heuristics, trainings, discussions, projects; such forms of educational activities that contribute to developing readiness of the future teachers to use media education tools, namely, practical, independent and individual activities during the education process, self-study, placements, conferences; and tools, namely, educational and methodological textbooks on electronic devices, course syllabi, test assignments, students and teachers' bookmarks in social networks, professional Internet resources, e-mail, cloud technologies, etc.

The stages of developing readiness in the future teachers of Ukrainian language and literature to use media education tools have been described. They include the motivation stage (Years 1, 2), the search and creativity stage (Year 3) and the praxeology stage (Year 4).

The result block is aimed at examining levels, revealing deficiencies, further adjusting the process of developing media education skills in language and literature students during practical classes and extracurricular activities, research activities, teaching placements. The model has been experimentally verified with the help of criteria-based and exploratory support for developing readiness in future teachers of Ukrainian language and literature to use media education tools.

Key words: media education, media education tools, professional activity, future teacher of Ukrainian language and literature, model, approaches, principles, stages of readiness development, experimental verification.